

Benedek Szabolcs

Március

Az itt közölt részlet egy epizód az egyelőre *Tanácsköztársaság* munkacímmel készülő regényből, amely legalábbis a szerző szándéka szerint, az 1919-es eseményeket igyekszik 90 év még mindig nem elfogulatlan távlatából szemlélni, a lehetőségek és a képességek nyomán minél kevesebb részrehajló indulattal és elfogultsággal, leginkább az emberi – vagy máskor éppenséggel embertelen – mozgatórugókat keresvén a cselekedetek mögött.

Benedek Szabolcs Budapesten született, gyerekkorát és ifjú éveit Szolnokon töltötte, azóta újra szülővárosában él. 1997-ben jelent meg első regénye. Prózát, olykor kritikákat ír. Legutóbbi könyve: *Haláldekameron* (Pont Kiadó, 2009).

Hűvös, sőt olykor bántóan hideg szelekkel és gyakori esővel, ám végre beköszöntött a tavasz. Legalábbis a naptárak így mutatták, mindazonáltal a pesti utcán vajmi kevés látszott belőle – az emberek többnyire ugyanazt a ruhát hordták továbbra is, amit télvíz idején, legföljebb nem gombolkoztak be nyakig, illetve örültek annak, hogy most már nem fáznak annyira a szakadt nagykabátban. A hó lassacskán a budai hegyekből is eltűnt, majd az első simogató tavaszi napsugarak elpárologtatták a helyén maradt poros-szürke latyakot. A Duna fölött sirályok térültek-fordultak a levegőben, s nagyon örültek annak, hogy most már egész magasra is fölrepülhetnek anélkül, hogy lefagynának a szárnytollaik. Krúdy Gyula író és hírlapíró a Sándor-palota teraszáról figyelte őket. Némelyik olyan bátornak mutatkozott, hogy nemhogy ott csapdosott az épület körül, hanem leszállt a terasz korlátjára, és félreszegett fejjel nézte a

hírlapíró mellől a többieket. „Ez is a demokráciának köszönhető – gondolta Krúdy Gyula. – Néhány hónappal ezelőtt ide nem tehettem be akárki a lábát. Még egy sirály sem.” A megállapítás persze őrá is vonatkozott, hiszen a forradalom előtti miniszterelnökök nyilván zokon vették volna, ha, úgymond, nem oda való személy lép be a rezidenciájukra, mi több, annak teraszán kávé szűrőcsöve gyönyörködik a kora tavaszi Budapestben. Az élmény azzal együtt is nem mindennapi volt, hogy a hírlapíró arra gyanakodott, hogy Sándor-palota ide, miniszterelnöki rezidencia amoda, itt is malátából és cikóriából pörkölt kávé szolgáltnak föl, akárcsak odalent, Pesten, mostanság, amin persze ezeket az ínséges időket tekintve nincs csodálkozni való. A csészek ellenben valódiak voltak, könnyen lehet, hogy a két Tisza, Wekerle vagy Esterházy Móric ivott valamelyikből. Vagy akár mindegyikből.

Krúdy Gyula elfordult a sirályoktól, a terasz korlátjának támaszkodott

(közben nagyon figyelt arra, hogy a kezében tartott díszes csészéből ne-hogy kilötyögtesse a kávé, még akkor is, ha az pótlék csupán), és a plébánosra nézett – ő ugyanis a Sándor-palota és a magas cím ellenére is, ahogy megismerte, változatlanul Józsefváros plébánosaként gondolt erre a derék emberre. Különben épp Hock János mondta az előbb, hogy az ő tiszte már díszes sallang csupán, annak, hogy ki a Nemzeti Tanács elnöke, október végén és november elején, a forradalom napjaiban volt némi jelentősége, mióta azonban a köztársaságnak elnöke és miniszterelnöke, ebből eredően pedig kormánya van, a Nemzeti Tanács jószerivel emlék maradt, szimbóluma annak, hogy miként született meg az új Magyarország az összeropant birodalom romjai alól. „Már ha megszületett egyáltalán” – dűnnyögte Hock János, és valamivel nagyobb hangon azt tette hozzá:

– De ezt se írja meg.

Krúdy Gyula tehát oldalra fordult, szürcsölte a föltehetően pót- vagy legföljebb sokadik zacsból lefőzött kávé, nézte a józsefvárosi plébánost, a Nemzeti Tanács elnökét, ahogy egyenes testtartással, tekintetét Pest felé szegezve, mozdulatlanul áll a korlátnál, és rövid gondolkodás után hangosan is föltette a kérdést:

– Akkor, mégis, mit írhatok? Beszélgessünk inkább személyes dolgokról?

– Beszélgessünk – bólintott Hock János, és arcán csupán egy villanásnyira, de föltűnt egy röpke mosoly.

– Hát jó. Mi a helyzet, excellenciás uram... atyám... az irodalmi munkásságával? Mikor jelenik meg az új Hock-féle imakönyv? Netán várható valami új teológiai értekezés?

Hock János is elfordult a Dunától, s szembehelyezkedett Krúdy Gyulával.

Ábrázata rezenéstelen, majd hogyanem szigorú maradt, ám a hírlapíró megint úgy látta: mintha a szeme sarkában lenne valami szomorú kis nevetés.

– Ne tréfáljon velem, hírlapíró uram – mondta Hock János, de hangjából kicsengett, hogy egyáltalán nem haragszik. Oldalvást, a kisasztalra mutatott, ahol Krúdy nyitott füzeté hevert, a szinte szűz oldal tetején pedig mindössze annyi állt, hogy HOCK JÁNOS, alatta egy lehúzott, megkezdett mondat. – Csukja azt be. Nincs ennek semmi értelme. Lásna, én nem tudok mit mondani. Keresse meg a Károlyit vagy a Berinkeyt.

– Azokról nap mint nap olvasni, atyám – ingatta a fejét Krúdy. – Engedelmevel, én inkább az Ön véleményére volnék kíváncsi. Már csak a régi ismeretségünk és személyes tisztelettem okán is.

– Hát jó. Elmondom én magának a véleményemet, de nagyon kérem, hogy ne írja meg. Nem szeretnék keserű szenzáció lenni.

Krúdy Gyula habozott, majd miután látta, hogy Hock János komolyan gondolja, és valóban nem fog addig beszélni, amíg a füzet nyitva van, odahajolt a kisasztalhoz és becsukta az irkát, a tollat pedig a mellényzsebébe csúsztatta. Sebes mozdulatokkal még a felöltőjét is leporolta kissé, jelezvén, hogy előre is nagy horderejűnek tekintti azt, amit a Magyar Nemzeti Tanács elnöke mondani fog.

– Tudja, fiam – jelentette ki Hock János rövid, drámai csönd után –, a mi szempontunkból bármennyire is hamis prófétának kell Buddhát tekintenünk, abban az egyben föltétlen igaza van, hogy ahhoz, hogy megtapasztaljuk az élet értelmét és valódi céljait, előbb egy hétrétű ösvényt kell bejárnunk. Mi, magyarok most ennek az ösvénynek azon a szakaszán tar-

tunk, amit a szenvedés útjának lehetne nevezni.

A hírlapíró meghökkent. Sok mindenre számított, de arra nem, hogy ez az általa oly régóta ismert józsefvárosi plébános egy másik vallás szellemi és eszmei atyját fogja idézni. Szinte alig gondolta ezt végig, máris itt volt a következő meghökkennivaló:

– Én onnantól fogva, hogy Ferenc József meghalt – folytatta Hock János –, nem bíztam egyik kormányzatban sem. Bármennyire is szimpatikus volt a fiatal király, bármennyire is látszott rajta az akarat, hogy megpróbálja kirángatni a sárba ragadt szekeret, mi több, hiába tudtam róla, hogy jámbor életet él, és tele van jó szándékkal, én már attól a perctől fogva, hogy itt, a Mátyás-templom előtt, azon a hideg decemberi napon a fejére tették a Szent Koronát, biztos voltam abban, hogy hamarosan recsegve-ropogva rá fog szakadni az egész birodalom... Ugye, milyen gyorsan pörög a világ, Krúdy úr? Ha egy fél évvel ezelőtt mondom ezt, felségárulás bűnével perbe fognak. – A plébános kurtán fölnevetett. – S arra emlékszik-e, hogy túl nagynak bizonyult a korona őfelsége fejére? Amint rárakták, egyből a szemébe csúszott, úgy kellett hátulról megtartani. Most persze mondhatnánk, hogy égi jel volt az is.

– Nem voltam ott a koronázáson – jegyezte meg Krúdy Gyula.

– Ezt sajnálhatja, hiszen ki tudja, lesz-e még alkalmá látni ilyen eseményt. S nem azért, mert maga olyan öreg ember lenne... Egyszóval – mondta tovább a Nemzeti Tanács elnöke – nem bíztam IV. Károlyban. De nem bíztam a miniszterelnökeiben sem: se Tiszában, se Wekerleiben, se Esterházyban. S az a helyzet, fiam, hogy nem bízom most már Károlyiban sem. Egy villanásnyira, egy nagyon

röpke pillanat erejéig bíztam benne, még tavaly novemberben, egészen odáig, hogy Belgrádban rákényszerítették a fegyverszünetet. Onnantól fogva tudom, hogy ő is képtelen megbirkózni a föladdal. Túl nagy a nyomás, kívülről és belülről egyaránt, és Károlyi túl gyönge ahhoz, hogy ellenálljon.

– Hát a Berinkei? – vetette oda Krúdy, de csak azért, hogy időt nyerjen ahhoz, hogy rendszerezhesse és elraktározhassa magában Hock János gondolatait: ha már jegyzetelni nem szabad, azt a plébános nem tilthatja meg, hogy ne véssen mindent jól az emlékezetébe, ki tudja, egyszer még eljön az az idő, amikor leírhatja ezeket.

– Ugyan már! Ezt maga se gondolja komolyan, kedves Krúdy. Berinkei csak azért miniszterelnök, hogy ne Károlyi viseljen minden pozíciót. Ennek ellenére ő diktál, és a kormány azt teszi, amit ő akar. Ami nem biztos, hogy jó. Károlyi pártja kettészakadt, a legjobb emberei elpártoltak mellőle. Jászi Oszkár is kilépett a kormányból.

– Hát akkor kiben lehet megbízni, atyám? – kérdezte a hírlapíró, és ha lehet, igyekezett még jobban hegyezni a füleit.

Hock János most újra a Duna felé fordult és Pest felé tekintett.

– Dániel próféta megjósolta a háború végét, meg az azt követő pusztulást. Én őbenne hiszek.

Egy darabig mintha ólomlábakon vándorzogott volna az idő: a Nemzeti Tanács elnöke hallgatott, a Duna fölött vitorláztak a sirályok, az időnként fölerősödő szél ellenére bársonyos kora tavaszi napsütés simogatta a pesti házak tetejét. Valahol, valamelyik alsó utcából halovány nő énekszó hallatszott. Talán egy cseléd dalolt, miközben kiakasztotta száradni a tavaszi

nagytakarításban kimosott ágyneműt. Lehet, hogy korai volt még, a március szeszének és borúsának ígérkezett.

– Dániel próféta elvégezte a munkáját – törte meg a csöndet Krúdy Gyula. – A háborúnak vége, és tényleg pusztulás következett. De mi lesz velünk ezután?

– Hogy mi lesz? – kérdezett vissza Hock János, és ismét a hírlapíróra nézett. – Mást nem tehetünk, mint hogy kivárjuk, hogy elkergeessenek bennünket.

– Elkergetnek? Kik? Az antant? Vagy a jóságos Károly király?

Hock János megrázta a fejét:

– A kommunisták.

– A kommunisták? – tisztelet ide vagy oda, Krúdy Gyula nem tudta megállni, hogy ne kacagjon fel. – Hiszen azok rács mögött vannak!

– Én inkább szállodának mondanám – közölte a plébános. – Olyan ellátást kapnak, amilyenben azelőtt talán egyikük sem részesült. Egyedül az jelzi valamelyest, hogy mégiscsak fogságról volna szó, hogy nem léphetnek ki a fogházból. Különben azt teszik, amihez kedvük van. Látogatókat fogadnak, szervezkednek, intézkednek. Csinálják a politikát.

– Akkor is: kevesen vannak. Egy maroknyi hőzöngő alak. Némi eréllyel könnyedén el lehet banni velük.

– Lehetne, ha megvolna az erély. Csak épp Károlyiékban nincs. Azt is zokszó nélkül tűrik, hogy a szociáldemokrata kormánytagok bejárjanak a fogházba, és hajbókoljanak Kun Béla előtt. Na persze, ők már érzik az eljövendő idők szelét, és keresik a diktátor kegyeit.

– Diktátor? Kicsoda? Kun Bélára gondol, atyám?.. Ugyan! Nekem ismernem kellene őt, hiszen szegről-végről kollégák volnánk, de bevallom, nem emlékszem, hogy ta-

lálkoztam volna vele. Annyi újságíró rohagál Budapesten, hogy csak az igazán jelentőseket jegyzi meg az ember. Ebből is látszik, hogy ez a Kun egy jelentéktelen figura.

– Volt már egy Kun Magyarország történetében, aki nagy zúrt és bajt hozott erre a nemzetre – Hock János most olyan hanghordozással beszélt, mintha a templomban szónokolna. – De ennek a mostaninak semmi köze nincs se Kun Lászlóhoz, se a történelemhez. Látom a szemén, hogy mit akar mondani, kedves Krúdy! Különben meg teljesen mindegy, hogy hívják az illetőt, meg hogy honnét származik. Az a lényeg, hogy folyamatosan bal felé megyünk. Olyannyira, hogy a végén ott már nem is lesz semmi, elfogy az út és belezuhanunk egy szakadékba. Hallja? – a plébános kinyújtotta a jobb karját, és Pest felé mutatott. – Harangoznak. Most még harangoznak. De hamarosan eljön az az idő, amikor Kun Béla lefogja a harangkötelet.

Hock János elhallgatott, s úgy tűnt, mintha a sirályok sikoltozása is abbamaradt volna a Duna fölött.

– A kommunisták kevesen vannak, atyám. Áprilisban pedig választások lesznek, amit, ha tetszik, ha nem, Károlyi pártja meg fog nyerni. S egy demokratikus választás eredményét az antant is elismeri. Onnantól fogva megszűnik a külső nyomás.

– Kevesen vannak a kommunisták? Édes fiam, maga ennyire nem látja, mi történik? Minek ment akkor újságírónak?! Vidéken egymás után rohanják meg és fosztják ki a parasztok a kastélyokat. A munkások megszállják a gyárat, kihordanak belőle mindent, ami mozdítható, a tulajdonosokat pedig nem engedik be a kapun. Mit gondol, kik állnak ezek mögött? Hát persze hogy a kommu-

nisták! Akik a börtönben ülnek, és olyan kevesen vannak maga szerint. Az idő rohan, az események mennek előre, Károlyi meg csak cammogni képes. Imádkozom érte, hogy ne legyen igazam, de én nagyon kétlem, hogy áprilisban bármiféle választás lesz Magyarországon. Napok kérdése, s a kommunisták kijönnek a börtönből, és akkor mi szaladhatunk.

Hock János elfordult, jelezvén, hogy legalábbis ebben a témában nincs több mondanivalója. Még váltottak néhány udvarias mondatot, majd Krúdy Gyula elköszönt és távozott. Mielőtt azonban kilépett volna a Sándor-palota kapuján, egy lépcsőfordulóban megállt, kinyitotta a jegyzetfüzetet, a térdére fektette, és sebesen belefirkált néhány sort.

„Valamire csak jó lesz” – gondolta, miután továbbindult a lépcsőn lefelé.

Pár nappal később, egy hasonlóan szeles, de napos délelőttön külföldi – többségében francia – egyenruhát viselő tisztek kis csoportja kopogott ugyanezen a kapun. Az ajtót nyitó ügyeletes rendőrtiszt semmit nem értett az egyébiránt makulátlanul fess urak mondanivalójából, hiába ajánlotta nekik, hogy esetleg próbálkozzanak meg a némettel, azok hevesen rázták a fejüket, noha úgy tűnt, mintha páran érteni vélnék a német nyelven elhangzott javaslatot. A rendőrtiszt igyekezett tudomásukra hozni, hogy a türelmüket kéri, majd kisvártatva egy katonatiszttel, egy őrnaggyal tért vissza, aki állítása szerint beszélt franciául. Hamar kiderült, hogy igazat állított – közölte a rendőrrel, hogy emez itten az antant hivatalos delegációja, és Belgrádból hoztak üzenetet őexcellenciája, a köztársasági elnök számára.

– Belgrádból? – csodálkozott a meglehetősen tájékozatlannak mutat-

kozó rendőrtiszt. – Hogyhogy Belgrádból, ha egyszer franciák?

– Mert ott van az antant parancsnoksága – válaszolta az őrnagy kioktató hangon, és továbbra is némi fölényességgel hozzátette: – Ám ehhez nekünk semmi közünk. Az most a feladat, hogy eligazítsuk a tiszt urakat.

Amit nyomban meg is tett: elmondta, hogy ez az épület évtizedek óta a mindenkori magyar miniszterelnök rezidenciája, de természetesen ők örömmel átveszik a küldeményt, és azonnali sürgősséggel továbbítják őexcellenciája, a köztársasági elnök úr titkárságára, ami egyébként valamivel odébb, a királyi palotában működik, a gróf úr ugyanis Habsburg József főherceg egykori szobáit és irodáit foglalta el.

A külföldi tisztek vezetője, egy nagy bajuszú, fehér nadrágos francia alezredes változatlanul gyanakvó távolságtartással figyelte a nem is olyan sokkal korábbi ellenség, a Monarchia egyenruháját viselő őrnagyot – a köztársaságnak még nem volt ideje és ereje az amúgy is csak papíron létező hadsereg ruházatával foglalkozni –, s határozottan megrázta a fejét.

– Erről szó se lehet. Belgrádból azt az egyértelmű parancsot kaptuk, hogy a küldeményt a köztársasági elnöknek adjuk át. Egyenesen az ő kezébe. Senki másnak.

Nem volt mit tenni: az őrnagy és két rendőr átkísérték a tiszteket a királyi palotába.

Károlyi Mihály már végzett a reggelivel és a lapok átolvasásával, és meglehetősen komor arccal tanulmányozta azt az eléje rakott jelentést, miszerint titkosrendőri értesülések szerint a félig-meddig illegalitásba vonult KMP hatalmas tüntetést szervez néhány nappal későbbre azzal a céllal, hogy az ott összegyűlt tömeget

kellően fölheccelje, majd erőszakkal kiszabadíttassa vele bebörtönzött vezetőit. Ekkor kopogtak, és egy őrnagy lépett be a miniszterelnök titkárával karöltve, aki jelentette, hogy antant tisztek egy csoportja sürgős küldeményt kíván átadni, ami egyenesen a belgrádi parancsnokságról érkezett.

– Hát, ez se lesz valami örömteli – jegyezte meg Károlyi Mihály, leginkább magának, majd intett, hogy bocsássák be az urakat.

Az élen haladó alezredest már ismerte, találkoztak párszor, hiszen hónapok óta Budapesten tartózkodott. Ennek ellenére az szalutált, majd előírászerűen bemutatkozott:

– Ferdinand Vyx vagyok.

– Károlyi Mihály – mondta a győztesnek járó kötelezően tisztelettudó udvariassággal a népköztársaság elnöke, és fölemelkedett József főherceg impozáns karosszékéből. – Minek köszönhetem a látogatást, alezredes úr?

– De Lobbit tábornok, a magyarországi szövetséges hadsereg ideiglenes parancsnoka utasítására vagyok itt, excellenciás uram. A tábornok úr sürgős üzenetet küldött Önnek Belgrádból, amit a parancs értelmében nekem haladéktalanul továbbítanom kell.

Vyx alexredes ismét szalutált, és átnyújtotta azt a vékony, bőrkötéses dossziét, amit eddig a kezében tartott. Károlyi Mihály visszaült a gyönyörű karosszékbe, és kinyitotta a küldeményt. Néhány lap volt benne, egész pontosan egy hivatalos megfogalmazással íródott jegyzék előző napi keltezéssel.

– De Lobbit tábornok mielőbbi választ vár, excellenciás uram – tette hozzá az alezredes –, amit legkésőbb holnap este hat órakor közölni szándékozik a párizsi békekonferenciával.

A köztársasági elnök arcáról egyelőre semmit nem lehetett leolvasni,

csupán annyi látszott, hogy sietve áttanulmányozza a jegyzék minden oldalát. Néhány perc nehéz csöndben telt el, majd Károlyi Mihály az alezre-desre szegezte meglehetősen felhős tekintetét:

– Köszönöm, hogy átadta, alezredes úr. Magyarországon demokrácia van, úgyhogy én egy személyben nem dönthetek ebben az ügyben. Összehívom a kormányt, és megvitatjuk a szövetségesek föltételeit. Amennyiben azonban a személyes véleményemre kíváncsi, és netán előzetesen informálni óhajtja feljebbvalóit, tudatom Önnel, hogy ez egy olyan ultimátum, amit a Magyar Népköztársaság saját integritása és lakosainak védelme érdekében ebben a formájában semmiképpen nem tud elfogadni.

Vyx alezredes harmadjára is tisztelgett, és a többi tiszttel együtt kiléptek az irodából. Az őrnagy is távozni készült, aki a Sándor-palotától kísérte őket ide, ám Károlyi Mihály utána szólt:

– Várjon csak egy kicsit! Hogy hívják magát?

– Szilvássy vagyok, szolgálatára, excellenciás uram – az őrnagy megint szalutált.

– Maga ugye ért franciául?

– Elboldogulok vele, uram.

– Le tudja ezt a pár oldalt a délutáni kormányülésig fordítani? – Károlyi Mihály Szilvássy őrnagy felé nyújtotta a dossziét. Az habozni látszott, úgyhogy az elnök hozzátette: – Természetesen nem irodalmi igényű fordítást várok Öntől. Készítse el úgy, hogy a kormánytagok megértsék. Amint elkészült egy oldallal, azonnal adja oda a titkáromnak, hogy az gondoskodhasson a sokszorosításáról.

– Értettem, excellenciás uram! – csapta össze a bokáját Szilvássy őrnagy.

A fordítás el is készült a délutánra összehívott kormányülésre. Nemcsak a minisztereknek jutott belőle, hanem a többi meghívottnak is, akiket az elnök azért kéretett oda, mert noha nem viseltek kormánytiszséget, bizalmi embereiként tartotta számon őket.

Jászi Oszkár késve érkezett, éppen akkor toppant be, amikor Berinkey miniszterelnök ismertette a kormány határozatát arról, hogy testületileg lemond.

– Ez az egyetlen lehetséges helyes lépés – üdvözölte az általa nagyon is szorgalmazott döntést Károlyi Mihály. – Egy nagyon fontos dologról ugyanis nem szabad elfeledkeznünk, uraim. Nevezetesen, hogy a jegyzéket nem az antant parancsnoksága küldte nekünk. Hiába van telis-tele technikai kérdésekkel arra vonatkozólag, hogy mikor és hogyan ürítsük ki ezt és ezt a területet, és miként jöhet létre az úgynevezett semleges zóna köztünk és a románok között, amit nyilvánvalóan majd a franciák foglalnak el. Hiába de Lobbit tábornok írta alá, az üzenet nem tőle származik, még csak nem is az antant hadseregek legfelsőbb vezetéséből. Hanem a párizsi békekonferenciáról, amely eme gyalázatos módon tudatta velünk döntését Magyarország megcsonkításáról és földarabolásáról – az elnök föltette a szemüvegét, úgy olvasta az előtte heverő hevenyészett térképvázlatról a városneveket: – Nagyvárad, Arad, Nagykároly, Szatmárnémeti, Debrecen, Szeged... ezeket kellene veszni hagynunk.

– Megbocsáss, hogy kijavítalak, excellenciás uram – szólott közbe Berinkey Dénes –, de Debrecen és Szeged az ultimátum szerint a semleges zónába kerül, azt franciák fogják meg szállni.

Károlyi Mihály legyintett:

– Idő kérdése, hogy mikor adják át a románoknak.

– Meg kellett volna egyezni a nemzetiségekkel – jegyezte meg Jászi Oszkár a terem egyik sarkából. – Mindig is ezt mondtam: egyezzünk meg a nemzetiségekkel, és hozzunk létre föderációt. Ha az osztrákok erre nem voltak hajlandók, nekünk kellett volna lépnünk ez ügyben. Most aztán nem állnának talpig fegyverben a határaink előtt.

Hosszú, nyomasztó másodpercekig nem szólalt meg senki. Aztán azt kérdezte óvatosan Nagy Vince belügyminiszter:

– S ha ellenszegülnénk? Ha nemet mondanánk az ultimátumra, és nem ürítenénk ki a jelzett területeket? – Mivel továbbra se szólt senki, valamivel élénkebben folytatta: – Tíz napot adtak a kiürítésre. Ez alatt lehetne intézkedni a haderő átcsoportosításáról. De még akár egy gyors toborzásról is.

Mindenki Böhm Vilmos hadügyminiszterre pillantott. Az némán legyintett.

– Tele a város frontot megjárt katonákkal – folytatta a belügyminiszter. – Némelyik egész nap az utcán lézeng, és hallgatja a kommunista agitátorokat. Minden szempontból jól járnának vele, ha összeszednénk őket, s kiküldenénk őket a románok elé.

– Ahhoz fegyver is kellene. Meg fölszerelés – jegyezte meg Böhm Vilmos.

– Fegyver? Hát el kell szedni a kommunistáktól! Meg a munkásoktól és a parasztoktól, akiknek a bolsevikok osztogatták a puskákat és a revolvereket az elmúlt hetekben.

Senki nem mondott erre semmit.

Újra a népköztársaság elnöke szólalt meg:

– Elfogadom a kormány lemondását. Holnap ilyenkorra azonban megint összehívom a miniszter urakat azzal,

hogy az ügyet adminisztratív módon is elrendezhessük. Bejelentem továbbá, hogy a szociáldemokrata pártot fogom kormányalakítással megbízni. Hátha sikerül olyan státusba verekednünk magunkat ezáltal, amilyenben az osztrákok vannak. Munkaügyi miniszter úr, készen álltok a kormányzásra?

A megszólított Peidl Gyula némi tétovázás után bólintott.

– Ezt már megbeszéltük, elnök úr – tette hozzá anélkül, hogy Károlyira nézett volna. – Ne tegyünk most úgy, mintha újdonságszámba menne.

Nem is tettek.

Másnap korán reggel a Teréz körúti pártközpontban már a kormányalakítás konkrét lépéseinek megtervezése céljából ült össze a szociáldemokrata párt vezérkara. Elsőként arról hoztak döntést, hogy az új kormány miniszterelnöke Garbai Sándor legyen. Ebben nem volt különösebb vita: ha voltak is magukat nálánál alkalmasabbnak vélő önjelöltek, a hajdani építőmunkás a párt minden szárnya számára elfogadható személyiség volt, ráadásul biztosító-pénztári elnökként és lakásügyi kormánybiztosként az elmúlt időszakban bizonyosságot adott vezetői kvalitásairól. Amikor azonban a centristáktól balra álló Bokányi Dezső fölvetette, hogy a kormányt nevezze Forradalmi Kormányzótanácsnak, többen erőteljesen sziszegni kezdtek.

– Forradalmi? Miért forradalmi? A forradalom véget ért, győzött. Nekünk már nem kell forradalmakkal foglalkozni. Különben meg ez az elnevezés a bolsevikokat idézi – jelentette ki Buchinger Manó, és idegesen az ajkába harapott. Ő az előző napon, amikor a Nemzeti Tanács tagjaként részt vett a kormányülésen, a Vyx-jegyzék elfogadását javasolta, valamint azt, hogy a kormány maradjon a helyén:

„Fölösleges színházat játszunk, hiszen a következő kormány ugyan mit tud ugyanezzel a helyzettel kezdeni? Akkor annak a torkán fogják le lenyomni a jegyzéket, még az is lehet, hogy keményebbet, mint a mostani” – ám szavai hamvába holtak. Másnap reggel pedig ő volt az első, aki konkrétan szóba hozta a kommunistákat, habár azok vörös árnya már hosszú ideje ott tornyosult a szociáldemokrata párt tanácstermének falán, de az egyéb helyiségeken is. Buchinger Manó, a hajdani könyvkötő, a Népszava nagy nemzetközi tekintélynek örvendő munkatársa soha nem rejtette véka alá, hogy gyűlöli a kommunistákat, az orosz forradalmat pedig a történelem kisiklásának tartja.

– A kommunistákkal meg kell egyezni – jelentette ki a huszáros bajszú miniszterelnöknek-jelölt olyan hangsúllyal, ami arról árulkodott, hogy erről ő sincs igazán meggyőződve.

– Garbai elvtársnak igaza van – tromfolt rá Bokányi Dezső. – Ha nem egyezünk meg, akkor idejönnek, és ránk gyűjtják az egész kócerájt. Vagy egyszerűen halomra lönek bennünket. Még egyszer nem fogják úgy elhibázni, mint a Conti utcában.

– Már megint a kommunisták! – háborgott a betűszedő munkásból munkaügyi miniszterré avanszált Peidl Gyula. – Hetek óta semmi másról nem lehet hallani, mint hogy a bolsevikok így, a bolsevikok amúgy... Ha kinyitom az újságokat, arról olvashatok, hogy miként szolgál a Kun Béla kedves egészsége odabent a gyűjtőfogházban. Elvtársak, hát ennyire nem veszitek észre, hogy ez egy fondorlatos cselszövés? Hogy ott vannak az embereik mindenütt, ők szítják a hangulatot, mert azt akarják elérni, hogy mindenki róluk beszéljen? Ne legyünk már ennyire naivak, kérem! Hagyjuk a

fenébe a bolsevikokat, a bíróság majd dönt róluk, mi pedig végezzük el azt a feladatot, amit a Károlyi ránk bízott. Világosan megmondta, hogy szociáldemokrata kormányt akar, amiben senki másnak helye nincs. Se a polgári pártoknak, se másnak. A kommunisták szóba se kerültek... Elvtársak, itt a történelmi lehetőség, amire évtizedek óta várunk: kormányozni fog a Magyarországi Szociáldemokrata Párt! Mi pedig el akarjuk puskázni azzal, hogy a bolsevikokkal egyezkedünk? De hiszen ott csücsülnek a Kozma utcában! Hagyjuk már őket ott békén!

– Már alig van ott közülük valaki – szólt közbe Landler Jenő ügyvéd, a Nemzeti Tanács tagja, miközben tokáját simogatta. A hirtelen beállt csendben Peidl Gyula mormogva visszaült a helyére. Minden szempár Landlerre szegeződött, aki folytatta: – Ti is tudjátok, elvtársak, hogy az elmúlt napokban huszonkét kommunista vezető esetében ejtették a vádat, még a tárgyalás megkezdése előtt. Jószerivel már csak Kun Béla és a legközvetlenebb emberei vannak odabent. De ők se sokáig. Vasárnapra nagygyűlést szerveznek azzal a szándékkal, hogy az ott fölsorakozó fölfegyverzett munkások kiszabadítsák a fogházból az utolsó bent lévőket is, aztán szocialista forradalmat robbantsanak ki, és átvegyék a hatalmat.

– Gyűlést szerveznek? Kicsodák? – kapta föl a fejét megint Peidl Gyula.

– Peidl elvtárs – intette a centristának számító Böhm Vilmos –, ne tegyél úgy, mintha nem tudnád, hogy Kun Béla a cellájából is közvetlen érintkezésben van a kintiekkel.

– Na de, elvtársak, ki ennek az oka?

Többen lehajtották a fejüket.

– Károlyi – mondta nem túl nagy meggyőződéssel Böhm Vilmos, és a

nyomaték kedvéért még egyszer megismételte: – Károlyi. Az ő utasítása volt a rendőri verés után, hogy bánjanak kesztyűs kézzel a Kun Bélával. Hogy mutassuk meg neki, hogy úriemberek vagyunk.

A teremben egyre erősödött a mormogás.

– A kérdés tehát az – folytatta Landler Jenő –, hogy megvárjuk-e, míg Kun Béla idejön, és halomra lövet bennünket, ezáltal a szociáldemokrácia nagy mártírjai leszünk, vagy pedig megegyezünk vele.

– Aztán persze még megszabadulhatunk tőle – tette hozzá azonnal Bokányi Dezső. – Kicsit megszedítjük, kicsit elaltatjuk, lefegyverezzük, megvárjuk, míg a tenyerünkől eszik, és onnantól fogva könnyedén el lehet banni vele.

– Kérdés, hogy ő hajlandó-e velünk egyezkedni – tamaskodott Garbai Sándor. – Mert lehet, hogy úgy gondolja, mit neki pár nap, úgyszólván kiszabadítják a fölheccelt munkások a börtönből, és onnantól fogva nincs szüksége senkire.

– Hajlandó megegyezni – jelentette ki Landler Jenő. – Egészen biztosan lehet vele ilyesmiről beszélni. Higgyetek nekem, elvtársak. Én közelről ismerem, és noha kétségtelen, hogy nem látok a fejébe, tudom, hogy milyen hangon kell szólni hozzá, hogy kezelhető legyen.

Efelől senkiben nem volt kétség: mindenki tudta, hogy a finom modorú Landler Jenő – aki különben családja révén a legvagyonosabbnak számított a párt vezetőségében – rendszeresen bejár Kun Bélához, és ha lesz tárgyalás, akkor ő fogja védeni. Sőt, az ügyvéd, jelezvén, hogy mennyire naprakész ebben a témában, nyomatékkal azt is hozzátette: – Ma reggel is beszéltem vele, és to-

vábbra is azt mondja, hogy nyitott a megállapodásra.

– Ki adott erre neked fölhatalmazást? – akarta kérdezni Peidl Gyula, majd inkább magába fojtotta a szót.

Ezek után már csak az volt hátra, hogy a szociáldemokrata párt vezetősege formálisan is megszavazza, hogy a kommunistákkal közösen alakít kormányt, és azonnal négytagú küldöttséget meneszt a gyűjtőfogházba Kun Bélához, megtárgyalni ennek részleteit.

– Legalább azt várjuk meg, amíg kiengedik őket a rács mögül – háborgott még egy utolsót Buchinger Manó. – Mégiscsak nevetséges, hogy egy megbilincselte bűnözővel egyezkedünk a kormányalakításról. Nonszensz. Ilyet még nem látott a világtörténelem.

– Nincs a Kun Béla kezén bilincs, Buchinger elvtárs – világosította föl Landler Jenő. – S hidd el nekem, hogy ott, a rács mögött is nagyobb hatalma van, mint idekint nekünk. Én hetente látom, hogy onnét is meddig ér el a keze. Legalább a saját jövőnk érdekében engedjük ki. Különben pedig – tette hozzá rövid habozást követően cinikus mosollyal – igazad van: ilyet még tényleg nem látott senki az eddigi történelem során. De olyat se, ami ezután következik...

– Hát, elvtársak, ti most temették el a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot! – azzal Buchinger Manó a rozoga, öreg tárgyalóasztalra csapott, fölállt, és kisietett a teremből. Peidl Gyula és Garami Ernő követték.

Nemsokára a négytagú küldöttség is távozott. Az épület előtt kormányzati autóba ültek, és kihajtottak Kőbányára.

Böhm Vilmosnak csupán indulás után jutott eszébe ama praktikus dolog, miszerint ha már most ennyien ülnek ebben a járműben, hogy fog be-

férni még ide Kun Béla? Nem beszélve a többiekről.

– Nyugalom – intette Landler Jenő. – Majd küldünk érte egy másikat. Legalább időnként ragaszkodjunk bizonyos formaságokhoz.

Ezután mind a négyen hallgattak, némán túrték, hogy az autó vigye őket az elkerülhetetlen felé. Próbáltak közben gondolkodni valamin, ám az előttük álló dolgok súlya annyira letompította őket, hogy nem jutott eszükbe semmi érdemleges. Csak néztek ki felé az ablakon, figyelték a márciusi szélben didergő várost, amely nem sejtette, hogy egyesek mire készülnek a szívében.

A csöndet végeláthatatlan perceket követően Pogány József törte meg, amikor már a Kozma utcához érve azt kérdezte:

– Mit fog szólni ehhez Károlyi?

– Kit érdekel? – vont a vállát Landler Jenő. – Károlyi súlytalan. A kormány lemondásával az ő szerepe is véget ért.

– Ő a köztársasági elnök...

– De ez az ő kormánya volt. Attól, hogy két hónapja megtette maga helyett a Berinkeyt miniszterelnöknek, továbbra is ő volt a kormány vezetője.

– Ha a kormány le is mond, Károlyi a hivatalában marad.

– Nem sokáig – legyintett az ügyvéd. – Bízd csak ránk. Helyesebben: bízd a Kun Bélára.

S megint megjelent az ábrázatán az a furcsán cinikus mosoly, amelyről talán ő maga sem tudta eldönteni, hogy az öröme-e, vagy a beletörődésé.

Pogány József talán mindnyájuk helyett fölsóhajtott. Maga se volt egészen biztos benne, de egy pillanatra mintha átfutott volna rajta a kétely, miszerint nem lett volna-e jobb a kritikus és újságírói pálya mellett maradni a politika helyett.